

"לבניינה של תורה" – חלק שכת

שיחה שנמסרה בביהמ"ד מפי מו"ר ראש הישיבה הרב ברוך וידר שליט"א

"קמעא קמעא"

המורכבות ביחס ליום העצמאות

אחרי גמר התפילה עשה הרב אברהם משה הזכרה לנשמות חילי צה"ל שנפלו עבור המולדת, הזכרת נשמות על חילי הגולה, ואחר כך 'א-ל מלא רחמים' עבור חילי הצעירים, הבנים שנפלו על הגנת עיר הקודש ירושלים. כך הוא מעיד גם על ימי העצמאות של שנות תש"י ותש"א.

אבל בשנה שלאחריהן, שנת תש"ב, הוא כתב: "יום העצמאות השנה לא היה כשנים קודמות... כל התושבים החרדים היו מאוכזבים ממה שהיה בשנה זו, מאכלי טרפות... ובפרט ממחללי השבת שנוסעים להכעיס בכיכר השבת והמאסרים... נטורי קרתא... קראו צום וקינות".

בעקבתא דמשיחא

ברצוני לקרוא מאמר שהקב"ה זימן לידי, מאמר שפורסם בעיתון חרדי מסוים²: "יש עדיין כאלה החוגגים את ראשית צמיחת גאולתנו... פעם נשאלתי על ידי מי שגדל בציונות הדתית: מדוע אין לחרדים הכרת הטוב לקב"ה על כך שנתן לעם ישראל מדינה משלו? בעיקר מדוע איננו אומרים הלל על כך? עניתי לו שבאמת יש לנו הכרת הטוב, ולכן אנו אומרים הלל בי"ז כסלו. הוא הביט בי במבט תמה: "י"ז בכסלו? מה הקשר? אמרתי לו: זה התאריך שבו אומות העולם החליטו לאפשר ליהודים להקים מדינה. אתה בטח מכיר רק את תאריך השעטנזו כ"ט בנובמבר. אם הכרת הטוב, אז זה היום, לא? זה

הערב יחול יום השנה של מו"ר הרב הדרי זצ"ל. חשבתי לעסוק במבט שקיבלנו ממנו בישיבה ביחס לשאלות מורכבות, כהמשך לדברינו בשבוע שעבר אודות יום העצמאות.

"לְהוֹדוֹת וּלְהִלֵּל לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל"

בה' באייר בשנים הראשונות לקום המדינה – תש"ט, תש"י ותש"א – התקיימו גם בשכונות החרדיות חגיגות, תפילות הודאה ואמירת הלל בלי ברכה. ברצוני לקרוא לכם מתוך יומנו של יהודי בשם הרב משה יקותיאל אלפרט¹, שנבחר על ידי המנדט הבריטי להיות ה'מוכתר' של שכונת "בית ישראל" בירושלים. הקב"ה זימן לידי לראות את קטעי יומן אלו. כך הוא כתב על שהתרחש ביום ה' באייר תש"ט: "בבית

היה שולחן ערוך כמו בשבת, חלות דגים, (בשר לא היה לנו). גם החשמל היה דולק כמו בשבת... קמנו בבוקר והלכנו לבית הכנסת, התפילה הייתה עם הנץ החמה. התפילה הייתה כמו בחול, רק תחנון לא אמרו. וגם הרב אברהם משה לדרברג עבר לפני התיבה והתפלל בניגון של שבת. אחרי תפילת שמונה עשרה חצי קדיש. הרב ריגר עבר לפני התיבה ואמר יחד עם כל הקהל בקול רם הלל שלם בלי ברכה בזמרה. את הפסוקים: "אודך כי עניתיני וכו'", "אנא ה' וכו'", "ברוך הבא וכו'"... אמרו את זה בניגון.

² מאמרו של הרב אליהו גוט בעיתון משפחה, ג' באייר תשע"ט, עמוד 22

¹ יומנו של מוכתר בירושלים, בהוצאת אוניברסיטת בר אילן, תשע"ג

של הגויים, 'אז יאמרו בגויים'⁵, לא יכולתי לצאת אל השמחה ברחוב יפו ובחוצות ירושלים. אין צורך לספר כמה כולנו קשורים ואני קשור, בקשר קודש, קשר קדושה, קשר חיים וקשר נשמה למדינה, אך בשעות אלה לא יכולתי להצטרף אל השמחה. ישבתי בדד ואדום כי נטל עלי⁶. באותן שעות ראשונות לא יכולתי להשלים עם הנעשה, עם דבר ה' בנבואה⁷: 'את ארצי חילקו'. לא היה אפשר לי בכל רמ"ח איברי ושס"ה גידי, בכל נשמתי רוחי ונפשי, לצאת. 'וְאֵת אֶרְצֵי חִלְקוּ!' הוא צעק את מילים אלו, כפי שניתן לשמוע בהקלטות.

המשיך הרב צבי יהודה: "איפה חברון שלנו – האנו שוכחים אותה? איפה שכם שלנו – האנו שוכחים אותה? איפה יריחו שלנו – האנו שוכחים אותה? איפה עבר הירדן שלנו? איפה כל רגב ורגב, כל חלק וחלק של ארץ ה', כל ד' אמות של ארץ ה'? הבידינו לוותר על איזה מילימטר מהם? חלילה וחס ושלום! לכן לא יכולתי אז באותו מצב שהייתי פצוע כולי, חתוך לגזרים. 'וְאֵת אֶרְצֵי חִלְקוּ!' ארץ ה' חילקתם! חישובים פוליטיים... לא יכולתי לצאת לרקוד ולשמוח. כך היה המצב בלילה הזה ובשעות האלה.

למחרת או למחרתיים, בא איש ברית קדשינו, הגאון ר' יעקב משה זכרונו לברכה – הרב חרל"פ זצ"ל – "היה לו צורך לבוא, ואיך היה יכול לא לבוא? ולאן יבוא אם לא אל המקום הזה? הוא אלינו אל אותו לתוך חדר קטן וקדוש", חדרו של הרב זצ"ל. "התייחדנו, ישבנו שנינו מזועזעים בצורה נוראה. התייחדנו כמה רגעים, התאוששנו ואמרנו שנינו יחד אותם דברי קודש⁸: 'מֵאֵת ה' הִיְתָה זֹאת הַנְּפִלָּאִת בְּעֵינֵינוּ! נִקְבְּעָה הַחַוְוָתָה'. אני הקטן מסביר שכוונת הרב צבי יהודה היא שפירוש המילה "נפלא" הוא: פלא⁹, אבל גם: מכוסה¹⁰. איננו מבינים. היחס למאורע זה של י"ז בכסלו, כ"ט בנובמבר, זוהי שאלה מורכבת מאוד.

היום שבו הקב"ה סיבב את אומות העולם להכיר בזכות היהודים למדינה משלהם, ולא היום שבו הוקראה מגילת העצמאות."

מאמר זה נכתב בג' באייר השנה, ערב יום העצמאות, וכך הוא ממשיך: "כשמביטים בסבבי הלחימה, בהיתרים לחילולי שבת, בהחלטות של המשנה ליועץ המשפטי שלא לאפשר שיעורי תורה בהפרדה, בעליהם על החרדים שחפצים לשמור על גדר ההלכה ולא לעבוד בתערובות – קשה להבין איך מישהו עדין חושב שיש על מה לחגוג". שאלות חזקות מאוד, שאלות נוקבות.

בתקופה האחרונה התפרסמו דברי הרב הדרי זצ"ל לאברכי הישיבה בשבת האחרונה לחייו. הרב סיפר על האופן בו ראה בזמנו את ה' באייר ועל האופן בו הוא רואה כיום את ה' באייר כאחד שנכח באותו הזמן. ביום שישי האחרון, בו חל ה' באייר, שוחחתי עם תלמיד חכם מבוגר שאני מאוד מכבדו, הנמנה על תושבי הרובע היהודי, ושאלתי אותו על זיכרונותיו מיום זה לפני שבעים ואחד שנים. אותו יהודי, שיחיה לאורך ימים, אף הוא בערך מבני גילו של הרב הדרי. הוא השיב שה"חזון איש" אמר באידיש על כ"ט בנובמבר: "שמייכעל" – כלומר: חיוך אלוקי – ולא יסף. על יום העצמאות הוא לא הסכים לדבר.

"היא נפלאות בעינינו"

ביום זה, כ"ט בנובמבר הוא י"ז בכסלו תש"ח, התקבלה החלטת החלוקה, שפירושה הוא שהאומות המאוחדות החליטו לתת לעם ישראל מדינה. אולם, החלטה זו קובעת שמדינה זו תהיה רק במרחב של חצי מהארץ – חצי מהארץ לערבים וחציה ליהודים. כיצד התייחס לכך הרב צבי יהודה³ ודאי מוכר לכולם המאמר "מזמור י"ט למדינת ישראל". אלו הם דברי הרב צבי יהודה ביום ה' באייר תשכ"ז, בו מלאו י"ט שנים למדינה. כך סיפר באותה שיחה⁴: "לפני תשע עשרה שנה, בלילה ראשון הזה, כאשר הגיעה אלינו הידיעה על תוצאות דיוניהם

⁵ תהלים, פרק קכו, פסוק ב

⁶ על פי איכה, פרק ג, פסוק כח

⁷ יואל, פרק ד, פסוק ב

⁸ תהלים, פרק קיח, פסוק כג

⁹ עיין שם בפירוש המלבי"ם: 'כי היה על פי נס ופלא'.

¹⁰ עיין שם במצודת ציון: 'מכוסה ונעלם'.

³ ידוע לי מבני משפחתו של הרב הדרי זצ"ל שהיה לומד עימו בספרי הרב זצ"ל מידי יום שישי.

⁴ שיחות הרב צבי יהודה מועדים, חלק ב, יום העצמאות, שיחה ה

”אור וחושך משמשים בערבוביא“

אנו גדלים בבית המדרש. בישיבה ידוע שישנה קושיה וישנו תירוץ. תורה שבעל פה, שהיא עיקרה של ישיבה, בנויה על קושיות, סתירות ותירוצים. תורה שבעל פה ללא קושיות וללא בירור חסרה את ההעמקה, שבלעדיה לא נגיע לכלום. על ידי לימוד באופן כזה אנו עלולים להישאר קוראי עיתונים ואינטרנט ברמה נמוכה של הבנת הנקרא. אדם נבנה מקושיות, אדם נבנה מברורים. כפי שבעולם הנפלא שהקב"ה ברא לנו הכל מורכב, המלחמה נמצאת פנים ואחור, כדברי "מסילת ישרים"¹¹. אין דבר בחיים שהוא ב'תנאי מעבדה', כל שאלה בחיים היא מורכבת. בעקבתא דמשיחא אור וחושך משמשים בערבוביה¹². כפי שניבא הנביא זכריה¹³: "וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא לֹא יִהְיֶה אֹר וְיָקָרוֹת וְקִפְאוֹן. וְהָיָה יוֹם אֶחָד הוּא יִנְדַע לֵה' לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה...". מורכבות זו יוצרת בירור. זהו אופיו של בית המדרש.

למשל: הרב הדרי זצ"ל מאוד כאב את חתימת הסכם אוסלו. בהסכם אוסלו הנורא נתנו שליטה רחבה לפלסטינאים. המדינה נתנה להם נשק שבשלו נרצחו באותם הימים יותר מאלף אנשים. הרב הדרי מאוד כאב את הדבר ומאוד כעס על כך בכעס פנימי עמוק. באותם ימים הוא לימד את מאמרו של הרב זצ"ל 'על במותינו חללים'. זהו מאמר ב'מאמרי הראיה'¹⁴ בו הרב זצ"ל מתמודד עם שאלה מורכבת. ביקשו ממנו להספיד בחורים צעירים אידיאליסטים שמתו במאבק על הארץ. הרב זצ"ל שואל על כך¹⁵: כיצד אני יכול להספיד אותם בשעה שיחסם של מרבית 'הפועל הצעיר' לכל קודש בישראל כה נורא? הרב הדרי ביטא בדבריו בשיחה זו את כאבו. זכור לי שהייתי מופתע לשמוע שאלות מורכבות על השלטון במדינה.

אכן, כמו הרב זצ"ל וכמו הרב צבי יהודה ידע הרב הדרי לחיות את המורכבות ולשמוח ביום העצמאות, להודות ולהלל, וכך לימד גם אותנו. אמת, ביום העצמאות הוא אמר הלל בלי ברכה עקב ספק הלכתי וביום ירושלים הוא כן נהג לברך על ההלל. אולם אלו הן שאלות הלכתיות צדדיות. כשהוא עבר בעצמו לפני התיבה בליל יום העצמאות, וברך בנגינה ובקול גדול: "פְּרוּץ אֲתָהּ יְהוָה גָּאֹל יִשְׂרָאֵל!", אנו הצעירים הבנו שהרב שלנו מודה לקב"ה בכל נפשו. הסתכלנו על הרב כראוי, והבנו שיש לשמוח ולהודות, ויחד עם זאת לדעת לכאוב על מה שדורש תיקון. לא להתבלבל מרוב פחד מההתנהגות השלילית של הציבור והשלטון ולחשוש להגיד את האמת ולהקטין את החסד האלוקי¹⁶. הלוא אף אם בני הדור המבוגר עדיין רואים בכך חסד אלוקי, מה יהא על בני הדור הצעיר? ידוע לי שישנם אנשי מעלה שבחדרי חדרים יושבים ביום העצמאות לסעודות ומהללים את הקב"ה ומודים. הם אכן יודעים לחיות את המורכבות. אבל מה יהא על הציבור? האם אכן עלינו לפסול את הכל, כפי שסובר כותב המאמר שהבאנו לעיל?

השאלות הן באמת קשות. למדנו מהרב הדרי זצ"ל ומרבתינו בישיבה לשמוח ולהודות, ולכאוב על החסר. כך נהג גם הרב חרל"פ. הוא קבע כי מדינה זו תתקיים לנצח, ובחדא מחתא ביכה את ההתנהגות הנוראית¹⁷. בישיבה סיפרו שהרב בן-ציון פריימן זצ"ל, שלחם בשורות האצ"ל, היה הולך ביום העצמאות להגיד תחנון לאחר שבישיבת הכותל אמר הלל¹⁸.

אני חייב לומר שבעקבות דברים ששמעתי על המתרחש יצאתי לראות כיצד נראה ליל יום העצמאות ברחובות ירושלים, ואכן ממש כואב

¹⁶ הדברים אמורים אף כלפי מורכבות היחס להנהגת המדינה לאחר הגירוש מגוש קטיף.

¹⁷ עיין ממעיני הישועה, פרק ע: "הדבר ברור כשמש בצהרים שחורבן שלישי לא יהיה עוד ומדינת ישראל שקמה לתחייה בל תימוט לעולם ועד, אבל... חבל על אותם אשר ישימו מכשולים על דרכה ויביאו אותה לידי שואה ח"ו בעוזבם את ד' ואת בריתו ולהעמיד את גורלה בגורל החול גרידא...".

¹⁸ עיין קול מציון, עמודים 63, 69, 133; לבקר בהיכלו 114-113

¹¹ פרק א

¹² על פי רש"י, בראשית, פרק א, פסוק ד

¹³ פרק יד, פסוקים ו-ז. "שלא יהיה היום הוא כולו לא כאור ולא כחשך, כלומר לא ברוחם ולא בצרה, כי שניהם יהיו בו... לא יהיה כלו צרה ולא כלו רוחה" (רד"ק).

¹⁴ עמודים 89-93

¹⁵ עמוד 90

להיווכח בכך. על כך הרב חרל"פ צעק. האופן בו נראה יום העצמאות במרכז העיר הוא נורא ואיום ולצערנו אין מקומנו שם. יש לנו עבודה גדולה בישיבה. יש לגדל תלמידי חכמים שיחנכו את העם. זוהי עבודה גדולה.

אולם אין זה נוגע לשאלה אם מתוך חשש או מסיבות אחרות נתעלם מהדבר.

"הושיבו ישיבה על קברו"

צריך לדעת להתמודד עם שאלות מורכבות. כך הרב הדרי חנך אותנו, וזו רק דוגמא אחת מיני רבות. אשרינו שזכינו להתחנך בישיבת הכותל אצל רבנו הרב הדרי זצ"ל.

חשבתי לפתוח ולהתמודד עם שאלה זו ולהיות בבחינת 'זריזין מקדימין' לעסוק בדמותו, עוד בטרם יעסוק בזה בית המדרש מחר. מחר יהיה בית מדרש זה בית מדרשו של הרב הדרי. אף אם לא כולם הכירו אותו הרי שבית מדרש זה הוא שלו. הוא הקים וייסד כל פרט ופרט בבית המדרש הזה.

אחר הצהריים נעלה לציונו ולאחר מכן נעסוק בתורתו כאן בבית המדרש. אני סבור שלא יהיה נכון ללכת ללמוד את המסכת הנלמדת בחדר צדדי. אני אף סבור שאולי זו תהיה עבירה ולא מצווה¹⁹. לקראת הערב תתקיים בבית המדרש עצרת בה יאמרו דברים מתורתו ולזכרו. כל אחד יעשה את המאמץ הגדול שלו – אף אם הוא אברך ובעל משפחה ואילו צים – להשתתף באזכרה, כשם שהיה מתאמץ להשתתף באזכרה לסבו. הרי הרב הוא כעין אבא²⁰. יש לכבד את זכרו וללמוד מדמותו הענקית שזכינו ליהנות מאורה.

היום רציתי להציג מבט מתוך בית-המדרש על האופן הראוי להתמודד עם שאלות מורכבות, שהלוא כל חיינו רצופים בשאלות מורכבות.

¹⁹ עיין מגילה, דף ג, עמוד ב. עיין עוד שערי תשובה, שער ג, אות

קמז

²⁰ עיין בבא מציעא, פרק ב, משנה יא: "שאביו הביאו לעולם הזה,

ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העולם הבא".

